

вони їй у панорамі життя під різними кутами зору. І чим раніше вона знайде бодай першопочаткові підходи до їх розв'язання, тим більш успішним може стати її життєвий шлях.

Книга «Чого не знає ніхто, окрім філософів. Я розповім тобі...» легко доступна в інтернеті на сайті кафедри філософії Львівського національного університету імені Івана Франка. Вона вже другий рік успішно використовується в навчальному процесі й зарекомендувала себе як непоганий помічник тим, хто вперше приступає до вивчення філософії.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гальченко М. С., Ільїн В. В., Скринник З. Е. Чого не знає ніхто, окрім філософів. Я розповім тобі... : навчальний посібник / М. С. Гальченко, В. В. Ільїн, З. Е. Скринник. – Київ : Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2024. – 300 с. <https://filos.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/09/CHoho-ne-znaie-nikhhto.pdf>

Скрипник М. І.,

*кандидат педагогічних наук, доцент, старший науковий співробітник,
Інститут соціальної та політичної психології НАПН України, м. Київ,
marina_scripnik@ukr.net*

ГРОМАДЯНСЬКА ІДЕНТИЧНІСТЬ МОЛОДІ ДЕОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЙ: ІНТЕРАКТИВНІ СТРАТЕГІЇ ВІДНОВЛЕННЯ СУБ'ЄКТНОСТІ В ЧАС НЕВИЗНАЧЕНОСТІ

Анотація. У статті теоретично обґрунтовано потенціал інтерактивних стратегій як детермінант відновлення громадянської суб'єктності молоді деокупованих громад у часи невизначеності. Актуальність дослідження зумовлена необхідністю подолання станів ліминальності та ідентифікаційної дифузії, що виникли внаслідок досвіду окупації та екзистенційного розриву між цінностями миру і війни. Акцентовано на зміщенні парадигми від пасивного споживання інформації до громадянської ідентичності відкритого доступу, що базується на суб'єктивізації унікального досвіду спротиву.

Методологічним фундаментом роботи обрано концепцію технологічного педагогічного знання змісту (ТРАСК), адаптовану до завдань соціальної психології. Центральну увагу приділено використанню нейромережових чат-ботів як інтерактивного ресурсу, що реалізує методіку цифрової маєвтики. Спираючись на результати сучасних досліджень, обґрунтовано, що ШІ має функціонувати як інтелектуальний модератор сократівського діалогу, який через систему запитань спонукає особистість до самостійної артикуляції ціннісних орієнтирів. Це дозволяє сформулювати критичну дистанцію щодо алгоритмічних наративів, запобігаючи технологічному конформізму.

У межах дослідження деталізовано три авторські стратегії інтерактивного впливу: деконструкції (розбір міфів окупації), діалогічного

партнерства (деліберативна взаємодія) та рефлексивного проєктування майбутнього. Зроблено висновок, що синтез нейромережових технологій із класичними філософськими підходами забезпечує перетворення молоді з об'єктів зовнішнього тиску на проактивних суб'єктів української держави, здатних до когнітивного опору маніпуляціям у глобальному цифровому просторі.

Ключові слова: громадянська ідентичність, молодь деокупованих територій, інтерактивні стратегії, нейромережовий чат-бот.

Abstract. The article theoretically substantiates interactive strategies as key determinants for restoring the civic agency of youth in de-occupied communities during times of strategic uncertainty. The study's relevance stems from the necessity to overcome states of liminality and identity diffusion resulting from the experience of occupation and the existential rift between the values of peace and war. Emphasis is placed on a paradigm shift from passive information consumption to "open-access civic identity" based on the subjectification of unique resistance experiences.

The technological pedagogical content knowledge (TPACK) framework, adapted to the tasks of social psychology, serves as the methodological foundation of the work. Central attention is to the use of neural network chatbots as an interactive resource that implements the methodology of "digital maieutics." Drawing on contemporary research findings, it is substantiated that AI should function as an intellectual moderator of Socratic dialogue, which, through a system of questioning, prompts individuals to independently articulate their value orientations. This approach facilitates the formation of a critical distance from algorithmically generated narratives, thereby preventing technological conformism.

The study details three original strategies of interactive influence: deconstruction (analyzing myths of occupation), dialogic partnership (deliberative interaction), and reflective future projection. It is concluded that the synthesis of neural network technologies with classical philosophical approaches ensures the transformation of youth from objects of external pressure into proactive subjects of the Ukrainian state, capable of cognitive resistance to manipulations in the global digital space.

Keywords: civic identity, youth of de-occupied territories, interactive strategies, neural network chatbot.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю розробки та впровадження інтерактивних стратегій, які б дозволили молоді деокупованих громад ефективно відновити свою ідентичність. Особливе місце тут посідають цифрові інструменти, зокрема нейромережові ресурси, які виступають не лише джерелом інформації, а й простором для безпечної саморефлексії та розвитку цифрової агентності. Таким чином, пошук дієвих моделей інтерактивної взаємодії стає фундаментом для подолання наслідків окупації та утвердження національної стійкості молоді.

Теоретичне осмислення феномену ідентичності в умовах глобальних викликів представлено у працях таких зарубіжних вчених, як Б. Андерсон,

Е. Еріксон, Е. Сміт, Ч. Тейлор, Ф. Фукуяма та ін. Вагомий внесок у дослідження національної свідомості та механізмів її формування в українському соціумі зробили І. Жадан, В. Кремень, Л. Нагорна, І. Остапенко, М. Слюсаревський, Н. Хамітов та ін. Специфіка деокупованих територій вимагає врахування аспектів колективної травми та пам'яті, що ґрунтовно проаналізовано у роботах А. Ассманн, П. Горностай, Т. Цимбал. Питання суб'єктності особистості та її спроможності діяти в умовах кризи є центральними для праць Е. Гідденса, З. Баумана та М. Кастельса. Разом з тим, попри наявність ґрунтовних досліджень, залишається недостатньо висвітленим питання практичної реалізації інтерактивного підходу до відновлення ідентичності молоді деокупованих громад. Зокрема, потребує подальшого обґрунтування роль нейромережових чат-ботів як інтерактивного ресурсу та специфіка використання деліберативних моделей взаємодії в часи невизначеності. Саме цей ракурс дослідження дозволяє поєднати сучасні технологічні тенденції з потребою відновлення громадянської спроможності молоді на звільнених територіях. Суперечність полягає у розриві між критичною необхідністю відновлення громадянської суб'єктності молоді деокупованих громад у часи невизначеності та дефіцитом персоналізованих інтерактивних інструментів (цифрових агентів), здатних забезпечити безпечну траєкторію саморефлексії та подолання ідентифікаційної дифузії в умовах соціальної невизначеності.

Аналіз останніх зарубіжних досліджень (Sawyer [1]; Wu [2]) свідчить, що інтеграція ШІ в освітній та соціальний простір має не лише технічний, а й глибокий етико-психологічний підтекст. Хоча сучасні великі мовні моделі (LLM) пропонують зручний інтерфейс для взаємодії, вони демонструють низку критичних недоліків: схильність до упередженості щодо окремих осіб або груп, а також генерування фактологічно неточних або контекстуально неналежних відповідей (Sawyer & Aga [3]). Для деокупованих територій, де питання ідентичності є особливо чутливим, ці ризики набувають критичного значення. Як зазначає Sawyer [1], навіть підготовлені користувачі часто демонструють надмірну довіру до алгоритмів, бездумно копіюючи відповіді чат-ботів без належної критичної рефлексії. Таким чином, використання нейромережових чат-ботів як інтерактивного ресурсу потребує не лише технічного впровадження, а й розробки деліберативних моделей, які б стимулювали людську розсудливість та критичне мислення, запобігаючи маніпуляціям у часи соціальної турбулентності.

Мета роботи полягає у теоретичному обґрунтуванні та розкритті потенціалу інтерактивних стратегій як детермінант відновлення громадянської суб'єктності молоді деокупованих громад у час невизначеності.

Методологічним фундаментом дослідження обрано концепцію технологічного педагогічного знання змісту (ТРАСК), яка дозволяє розглядати процес

відновлення громадянської ідентичності молоді деокупованих територій як цілісну систему. В межах цієї концепції пропонуємо перехід до практичної імплементації через три стратегії інтерактивного впливу: деконструкцію, діалогічне партнерство та рефлексивне проектування. Вибір зазначених стратегій технологічно забезпечується через впровадження трьох авторських параметрів проектування чат-бота – контуру перенесеної суб'єктності, модальності комунікативного симулякра та вектора фасилітативної інтенції, що дозволяє трансформувати стандартну дидактичну рамку [4] у дієвий інструмент соціопсихологічної реінтеграції молоді.

Повномасштабна російсько-українська війна детермінувала докорінну реконфігурацію пріоритетів у процесах соціалізації молоді [5]. Якщо у попередні десятиліття соціалізаційні практики розвивалися в межах ліберально-плюралістичної парадигми [6] з домінуванням індивідуально-центричних та космополітичних орієнтацій, то екзистенційна загроза державності актуалізувала об'єднавчу функцію соціалізації [7]. Цей зсув підтверджується переходом від традиційної етнокультурної ідентичності до «громадянської ідентичності відкритого доступу» [8]. Згідно з дослідженнями в деокупованих та прифронтових громадах, українська ідентичність сьогодні сприймається молоддю не як факт народження, а як результат свідомого ціннісного вибору, що базується на засадах сили та особистої свободи [8]. Емпіричні дослідження трансформації національної свідомості [9] підтверджують цей зсув, фіксуючи високий рівень готовності студентської молоді до активного служіння країні. Результати багаторічного моніторингу «Українське суспільство» (Київський міжнародний інститут соціології) свідчать, що показники громадянської ідентичності, які поступово зростали з 2000 р., після початку повномасштабного вторгнення досягли свого «рівноважного максимуму» – близько 80% [10]. На відміну від попередніх періодів соціально-політичної турбулентності, цей показник продемонстрував унікальну стійкість, заклавши підґрунтя для переходу від декларативного патріотизму до дієвої громадянської суб'єктності.

Водночас ідентичність набуває «складеного характеру: разом з українською ідентичністю в кожній з громад зростає сильна локальна ідентичність, загострена війною та специфічним досвідом виживання кожної з громад в умовах близькості до фронту чи кордону з агресором» [8]. Ці процеси супроводжуються трансформацією моделі самореалізації: для сучасної молоді волонтерство та активна участь у відновленні держави стають дієвими механізмами подолання стресу та життєвої невизначеності. При цьому культура та історична спадщина виступають не лише фоном, а емоційним ресурсом спротиву, що забезпечує тяглість ідентичності та її захист від ворожих інформаційних впливів. Це не означає відмови від цінностей самореалізації, проте вимагає їх інтеграції в

ієрархічно вищу структуру національно-громадянської ідентичності, яка в умовах війни стає базисом групової солідарності та стратегічної резильєнтності. Процес кристалізації національної свідомості супроводжується радикальною деконструкцією радянських міфологем. За даними Центру Разумкова, частка тих, хто вважає українців і росіян «братніми народами», впала з 27% у 2017 р. до критичних 4% у 2023 р., причому серед молоді до 35 років більшість (54%) переконані, що ці народи ніколи не були братніми [11].

В умовах тривалої системної гібридної агресії традиційні монологічні методи трансляції знань втрачають ефективність, оскільки не здатні забезпечити стійкість когнітивно-ціннісної структури особистості. Аналітична валідність цього твердження підтверджується даними Gradus Research (2025) [12]: оскільки 91% молоді споживає контент виключно через смартфони, цифрова взаємодія стає базовою площиною соціального буття. Міжнародний досвід реалізації психосоціальних інтервенцій у зонах збройних конфліктів підтверджує, що лише перехід до структурованих програм активного залучення, які враховують глибоке налаштування на стресовий стан молоді, дозволяє досягти статистично значущого зниження рівня небезпеки та покращення ментального здоров'я [13]. Попри те, що сучасні протоколи підтримки сімей у часи війни (Martsenkovskyi et al. [14]) переважно фокусуються на традиційних формах терапії, дослідники наголошують на критичному дефіциті людських ресурсів та необхідності пошуку масштабованих моделей допомоги. Це створює наукове підґрунтя для впровадження інтерактивних нейромережевих чат-ботів, які можуть інтегрувати елементи когнітивного копінгу та соціального навчання у доступний цифровий формат.

Аналіз стратегій показує, що формування соціальної стійкості проти радикальних чи ворожих наративів відбувається через деконструкцію міфологем [15]. У цьому контексті інтерактивні методики навчання виступають як безпечні простори для діалогу, що дозволяють молоді на деокупованих територіях самостійно вибудовувати ієрархію національних цінностей, захищаючи свою ідентичність від зовнішніх інформаційних впливів.

Зазначимо, що інтерактивні моделі стають ключовим інструментом закриття вікна вразливості – стану, за якого деструктивні інформаційні впливи здатні деформувати процеси національної ідентифікації особистості, залишаючи її беззахисною перед маніпулятивними стратегіями агресора. Це особливо актуально для прифронтових громад, де близькість до лінії фронту та вплив російських цифрових каналів створюють постійну загрозу ідентичності [8]. Досвід міжнародних рухів [15] доводить, що формальна освіта часто виявляється недостатньою для подолання наслідків екстремальних соціальних потрясінь. Ефективною альтернативою стає критична педагогіка та емпіричне навчання. Замість класичних підручників суб'єктність молоді відновлюється через

інтерактивні стратегії – спільні воркшопи, цифрові медіакампанії та розгалужені сценарії, які дозволяють будувати не лише когнітивне розуміння, а й афективні зв'язки через спільну дію.

За таких обставин принцип інтерактивності трансформується. Із засобу підвищення залученості він перетворюється на екзистенційний інструмент суб'єктного самозахисту. Це дозволяє конвертувати зовнішній патріотичний наратив у внутрішню когнітивну установку, де ідентичність перестає бути формою декларації та стає інструментом індивідуальної резистентності. Особливого значення набуває механізм зниження рівня стресу та тривожності через конструктивну діалогову взаємодію.

Згідно з даними цифрової платформи ЮНІСЕФ, що об'єднує проактивну молодь, яка висловлює свої думки та прагне впливати на зміни в країні – U-Report [16], саме через активну співтворчість та волонтерську дію молодь долає життєву невизначеність, переходячи від пасивного стану «жертви обставин» до проактивної позиції активного громадянина. Процес кристалізації громадянської ідентичності на деокупованих територіях України, подібно до процесів у країнах, що долають наслідки радикалізації, вимагає відновлення основ інклюзивного та партисипативного громадянства [15]. Це передбачає трансформацію моделі самореалізації молоді: через волонтерство та активну участь у житті громади молода людина перетворюється з об'єкта впливу на агента змін, що є критично важливим для подолання стану життєвої невизначеності. Таким чином, інтерактивність забезпечує формування «ідентичності відкритого доступу», яка є стійкою до зовнішньої асиміляції та базується на усвідомленій приналежності до української культурної традиції.

Реалізація цього принципу здійснюється через впровадження спеціалізованих інтерактивних засобів, які дозволяють активувати низку психологічних механізмів, що забезпечують формування стійкої громадянської позиції.

Інтерналізації через суб'єктивізацію досвіду. Інтерактивність перетворює процес засвоєння цінностей із пасивного отримання інформації на активний інтелектуальний процес. Соціальні норми та національні орієнтири стають частиною когнітивно-ціннісної структури особистості лише тоді, коли молода людина самостійно оперує ними для вирішення конкретних завдань. Це корелює із запитом на свідомий вибір ідентичності, що переважає серед 54% молоді [11].

Актуалізації соціальної агентності. Завдяки діалоговим алгоритмам особистість виступає активним учасником взаємодії. Це сприяє розвитку здатності до самостійного вибудовування ієрархії значень усередині власної когнітивно-ціннісної структури.

Ситуативної ідентифікації. У межах інтерактивного середовища національна та громадянська ідентичність утверджується не через декларації, а через

практичний вибір у моделюваннях життєвих ситуацій. Така праксеологічна модель соціалізації мінімізує ризик відчуження особистості від державних інституцій у період кризи. Емпіричним верифікатором цього процесу є феномен цифрової громадянської мобілізації – масове залучення молоді до цифрового громадського фінансування (мікрокраудфандингу) (зокрема, відкриття понад 169 тис. волонтерських рахунків-«банок» щомісяця [17]). Цей процес слід розглядати як акт соціальної ідентифікації через дію, де фінансова участь стає механізмом конвертації абстрактної приналежності у конкретну громадянську агентність, що забезпечує стійкість особистості до деструктивних впливів.

Психологічної саморегуляції в цифровому середовищі. Інтерактивність дозволяє молодій людині відпрацювати сценарії безпечної поведінки та когнітивного опору маніпуляціям.

В умовах екзистенційних викликів воєнного часу функціонал інтерактивних засобів розгортається у площині розв'язання таких *соціально-психологічних завдань*:

Конструктивне переосмислення цифрової активності. Трансформація розрізненого споживання цифрового контенту у цілісний процес конструювання національної та громадянської позиції.

Оперантне моделювання колективної ефективності. Інтерактивні засоби виступають платформою для відпрацювання сценаріїв солідарної взаємодії. Це дозволяє на когнітивному рівні закріпити віру у здатність національної спільноти до успішної протидії кризам.

Формування динамічної когнітивної резистентності. Створення верифікованого симуляційного простору для деконструкції маніпулятивних стратегій (дипфейків, когнітивних пасток).

Практична імплементація зазначених завдань реалізується через розгортання цифрових діалогових середовищ, які в умовах воєнної екзистенційної загрози стають основним когнітивним майданчиком для розвитку національної та громадянської ідентичності молоді – покоління, чия архітектура ідентифікації детермінована перебуванням у стані постійної мережевої включеності та інтенсивного інформаційного навантаження. Аналітична валідність такого підходу ґрунтується на наступних чинниках.

Релевантність когнітивним протоколам молоді. Для сучасної молоді цифрова взаємодія є не додатковим інструментом, а базовою площиною соціального буття, де відбувається первинна апробація громадянських ролей.

Суб'єктивізація через діяльнісний підхід. У межах інтерактивних середовищ молодь виступає не як реципієнт ідеологічного впливу, а як активний когнітивний агент. Це забезпечує перехід від декларативного патріотизму до формування стійкої внутрішньої позиції, де ідентичність є результатом власної інтелектуальної селекції та соціального вибору.

Подолання кризової відчуженості через колективну спроможність. Цифрові середовища дозволяють молоді, що перебуває під тиском воєнного стресу, долати відчуття ізоляції через механізми мікросолідарності. Шляхом візуалізації результатів спільної діяльності в реальному часі, молодь інтеріоризує громадянські норми як екзистенційні маркери приналежності.

Відповідно, зазначені чинники валідності детермінують вибір конкретних стратегій інтерактивного впливу, що забезпечують перехід від теоретичних моделей до практичного відновлення громадянської спроможності. Стратегія деконструкції – допомога молоді у розборі нав'язаних окупацією міфів, де чат-бот виступає інструментом розвитку критичного мислення. Стратегія діалогічного партнерства реалізується через деліберативну модель взаємодії на рівних, що виключає директивне повчання. Стимулювання особистості до самостійного проектування власного майбутнього в Україні втілює стратегію рефлексивного проектування. У цьому контексті розвиток громадянської ідентичності трактується нами як динамічний процес, що реалізується через суб'єкт-суб'єктну взаємодію в площині «користувач – нейромережевий чат-бот», де останній постає не просто транслятором контенту, а активним фасилітатором соціально-психологічних змін [18].

Якщо в освітньому контексті впевненість у знаннях предмета стимулює критику ШІ [19], то в соціально-психологічному контексті актуалізація унікального досвіду виживання в окупації стає тією експертною базою, яка дозволяє молодій людині критично фільтрувати цифрові впливи. Тому при розробленні чат-бот [4] враховано спостережувані когнітивні дефіцити ШІ у площину соціально-психологічного проектування ідентичності, що реалізується через означені стратегії.

По-перше, розробка архітектури чат-бота має базуватися на принципі анти-розмитості. Досвід свідчить, що загальні відповіді ШІ не викликають емоційного відгуку. Тому прогнозна вимога до розробника полягає у програмуванні ШІ не як джерела істини, а як провокатора рефлексії. Це безпосередньо реалізує стратегію деконструкції: чат-бот замість декларацій про патріотизм пропонує користувачеві самостійно ідентифікувати та розбити алгоритмічні кліше через призму власного досвіду окупації чи спротиву. Таким чином, технологія стимулює молоду людину посісти позицію експерта власного життя, що є першим кроком до відновлення суб'єктності.

По-друге, в архітектуру взаємодії закладено вимогу впровадження механізму динамічного опорного структурування. На відміну від статичних інструкцій, система динамічних опор є гнучкою та адаптивною до когнітивного й емоційного стану молодої людини. У контексті стратегії діалогічного партнерства це означає, що чат-бот спочатку бере на себе роль активного фасилітатора (надаючи підказки, структуру запитань, емоційну підтримку), але

в міру відновлення суб'єктності та впевненості користувача, ці опори поступово згортаються. Таким чином, молода людина на деокупованій території проходить шлях від безпечної взаємодії з ботом до повної автономії у прийнятті громадянських рішень.

По-третє, прогнозна позиція розробки включає вимогу контекстуальної автентичності. Оскільки ІІ схильний ігнорувати локальну специфіку, система має функціонувати як конструктор ресурсів, а не як генератор готових рішень. Це положення реалізує стратегію рефлексивного проектування: чат-бот надає лише інформаційну сировину, тоді як право на фінальне рішення залишається за користувачем. Молода людина використовує ІІ для моделювання конкретних кроків відбудови своєї громади, додаючи до алгоритмічного каркасу свій інтелектуальний багаж.

Таким чином, відновлення громадянської ідентичності молоді деокупованих територій є багатовимірним процесом, базовою умовою якого виступає стабілізація когнітивно-ціннісної структури особистості. Спираючись на концепцію Е. Дінера, стверджуємо, що рефлексивне судження молоді людини про позитивність власних обставин стає необхідним фундаментом для формування стійкої позиції громадянина в українському соціумі. У цьому контексті інтерактивні стратегії дозволяють трансформувати травматичний досвід у внутрішній ресурс, повертаючи молодій людині роль проактивного суб'єкта соціальних змін. Ключовим інструментом в умовах соціальної недовіри та дефіциту безпечних комунікативних майданчиків виступає нейромережевий чат-бот. Його архітектура спроектована на основі інверсії когнітивних дефіцитів ІІ (схильності до галюцинацій, узагальнень та відсутності емпатії) у площину соціально-психологічного моделювання. Ефективність такої взаємодії забезпечується параметрами: контуром перенесеної суб'єктності, модальністю комунікативного симулякра та вектором фасилітативної інтенції. Технологія реалізує метод «цифрової маєвтики», де ІІ не диктує готові відповіді, а через систему запитань стимулює користувача до самостійної артикуляції власних громадянських орієнтирів. Утім, на вищому онтологічному рівні цей процес виходить за межі індивідуальної психології, стаючи дієвою відповіддю на сучасну кризу світової нормативності. В умовах, коли міжнародний порядок часто обмежується декларативним балансом сил, саме громадянська спроможність молоді стає живим фундаментом для утвердження спільного світу політичної культури. Запропоновані стратегії (деконструкція міфологем окупації, діалогічне партнерство та рефлексивне проектування) забезпечують перехід особистості з об'єкта зовнішнього тиску до статусу свідомого громадянина.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Sawyer A. G. Artificial intelligence chatbot as a mathematics curriculum developer: Discovering preservice teachers' overconfidence in ChatGPT. *International Journal on Responsibility*. 2024. Vol. 7, No. 1. P. 1–27. DOI: <https://doi.org/10.62365/2576-0955.1106>.

2. Wu G. 8 big problems with OpenAI's ChatGPT. 2023. URL: <https://www.makeuseof.com/openai-chatgpt-biggest-probelms/> (дата звернення: 02.03.2026).
3. Sawyer A. G., Aga Z. Counterexamples to demonstrate artificial intelligence chatbot's lack of knowledge in the mathematics education classrooms association of mathematics teacher education's connections. 2024. URL: <https://amte.net/sites/amte.net/files/Connections%20%28Sawyer%29.pdf> (дата звернення: 02.03.2026).
4. Скрипник М. І. Неймережевий чат-бот як інтерактивний ресурс для розвитку громадянської ідентичності молоді деокупованих територій. Наукові інновації та передові технології. 2026. № 2 (54). С. 2824–2836. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2026-2\(54\)-2824-2836](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2026-2(54)-2824-2836)
5. Cheromukhina O. Youth in war: psychological experiences, migration plans, self-realization. Skhid. 2024. Vol. 6, no. 1. P. 37–42. URL: <https://doi.org/10.21847/2411-3093.2024.614> (date of access: 04.02.2026).
6. Grigoryan A. Modern transformations features of socio-cultural paradigms of modernizing societies. Scientific proceedings of vanadzor state university. humanities and social sciences. 2025. P. 181–186. DOI: <https://doi.org/10.58726/27382915-2025.1hs-181>
7. Lyubiviy Y. The role of a pragmatic and valuable approach in the decentralization and liberalization of society. Filosofiya osvity, philosophy of education. 2025. Т. 30, № 2. С. 124–140. URL: <https://doi.org/10.31874/2309-1606-2024-30-2-8> (дата звернення: 04.02.2026).
8. Культурні практики та потреби для відновлення населення у деокупованих та прифронтових громадах : результати соціологічного дослідження / Агентство США з міжнародного розвитку USAID «Зміцнення громадської довіри (UCBI)». 2024. 103 с. URL: https://cdn.prod.website-files.com/6852aaf9d3bb0b11ce3a6b1e/688618d75ce5b5ccb7656beb_rg_culture_8_regions_012024_report_ua.pdf (дата звернення: 04.02.2026).
9. Klymenko O., Chepak V., Chepurko G. Value orientations of youth students: transformation of national identity and consciousness in the conditions of war. Filosofija. Sociologija. 2023. Vol. 34, no. 4. URL: <https://doi.org/10.6001/fil-soc.2023.34.4.6> (date of access: 04.02.2026).
10. Дембіцький С. Українська молодь у фокусі соціології : аналітичний звіт / замовник: Фонд родини Богдана Гаврилишина; Київський міжнародний інститут соціології. 2023. 64 с. URL: https://drive.google.com/file/d/1GSj9D7ee0XlJwN8cgRtmOrm9_oG57SF-/view?fbclid=IwAR2R2U0gF1vahP3bqJ5Mk32_zR4vcafc8r4yz6MYti7G3axrsTfUGQRWc (дата звернення: 04.02.2026).
11. Ідентичність громадян України: тенденції змін (травень 2023 р.) : результати соціологічного опитування / Центр Разумкова. 2023. 21 серпня. URL: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/identychnist-gromadian-ukrainy-tendentsii-zmin-traven-2023r> (дата звернення: 04.02.2026).
12. Медіаспоживання українців : результати дослідження / Gradus Research. 2025. 6 листопада. URL: <https://gradus.app/uk/open-reports/research-media-consumption-ukraine/> (дата звернення: 04.02.2026).
13. Insecurity, distress and mental health: experimental and randomized controlled trials of a psychosocial intervention for youth affected by the Syrian crisis / C. Panter-

- Brick et al. Journal of child psychology and psychiatry. 2017. Vol. 59, no. 5. P. 523–541. URL: <https://doi.org/10.1111/jcpp.12832> (date of access: 04.02.2026).
14. Martsenkovskiy, D., Bakermans-Kranenburg, M. J., & van IJzendoorn, M. H. (2025). Children in War: Attachment, Trauma, Support and Recovery. PsyArxiv. URL: <https://osf.io/download/qejzg/> (date of access: 14.02.2026).
15. Building civic education: The contribution of the interfaith women's movement in Indonesia / A. Salim, R. Mantu, N. Alfiyani. International Journal of Educational Development. 2026. Vol. 112. Art. 103501. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.ijedudev.2026.103501>.
16. Звіти результатів опитувань молоді U-Report Ukraine / UNICEF Ukraine. 2024–2025. URL: <https://ukraine.ureport.in/reports/> (дата звернення: 04.02.2026).
17. В Україні збільшилася кількість офіційно зареєстрованих волонтерів : аналітичний звіт / Опендатабот. 2025. 5 грудня. URL: <https://opendatabot.ua/analytics/volunteers-2025> (дата звернення: 04.02.2026).
18. Скрипник М.І. Інтерактивний підхід до розвитку громадянської ідентичності молоді: ракурси дослідження в закордонних і вітчизняних соціально-психологічних студіях. Перспективи та інновації науки. (Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»). 2025. № 8(54). 2025. С. 1718–1729. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2025-7\(53\)-8\(54\)-1717-1729](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2025-7(53)-8(54)-1717-1729)
19. Aga Z. G., Sawyer A. G., Wolfe M. More confidence more critical: Investigating secondary mathematics preservice teachers' use of an Artificial Intelligence chatbot as a curriculum development tool. American Journal of Creative Education. 2024. Vol. 7, No. 2. P. 63–78. DOI: <https://doi.org/10.55284/ajce.v7i2.1278>

Слабинська С. А.,
викладач педагогіки
Берестинського педагогічного фахового коледжу КЗ «ХГПА»,
svetik1515151515@gmail.com

ВІД ОСВІТНІХ ТРЕНДІВ ДО ЩОДЕННОЇ ПРАКТИКИ: ЯК СУЧАСНИЙ ЗАКЛАД ОСВІТИ ФОРМУЄ ОСОБИСТІТЬ

Анотація. У статті розглянуто практичні аспекти впровадження національних і міжнародних освітніх трендів у діяльність сучасних закладів освіти. Окреслено ефективні педагогічні підходи, що сприяють розвитку особистості здобувачів освіти: компетентнісний, особистісно орієнтований, травмоchутливий, цифровий та партнерський. Особливу увагу приділено ролі педагога як наставника й фасилітатора освітнього процесу.

Ключові слова: освітні тренди, практична педагогіка, розвиток особистості, сучасний заклад освіти, педагогіка партнерства.

Abstract. The article highlights practical aspects of implementing national and international educational trends in modern educational institutions. Effective pedagogical approaches that contribute to personality development are outlined, including competency-based, learner-centered, trauma-informed, digital and partnership approaches. Special attention is paid to the role of the teacher as a mentor and facilitator of the educational process.